

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Budovanie Európy odolnej proti zmene klímy – nová stratégia EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy

[COM(2021) 82 final]

(2021/C 374/14)

Spravodajca: **Dimitris DIMITRIADIS**

Pomocný spravodajca: **Kęstutis KUPŠYS**

Žiadosť	Európska komisia, 26.3.2021
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie
Prijaté v sekcii	23.6.2021
Prijaté v pléne	7.7.2021
Plenárne zasadnutie č.	562
Výsledok hlasovania	
(za/proti/zdržalo sa)	229/3/12

1. Závery a odporúčania

1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor rozhodne podporuje prijatie stratégie EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy ako kľúčový krok smerom k dosiahnutiu cieľa Európskej zelenej dohody, ktorým je klimatická neutralita a odolnosť do roku 2050. Privítal by však, keby sa plánované oblasti činnosti vymedzili nielen všeobecne, ale aj s uvedením konkrétnych príkladov. Ľuďom treba jasnejšie opísať, ako by zmeny mohli vyzerať.

1.2. V dôsledku častejších a intenzívnejších extrémnych vplyvov počasia súvisiacich s klímou budú naďalej hroziť hospodárske škody a straty na ľudských životoch. Rovnako závažné je riziko, že vplyvy zmeny klímy a úsilie o adaptáciu na ňu môžu prehĺbiť existujúce nerovnosti. Na ochranu životov, pracovných miest a živobytia európskych občanov, najmä tých najzraniteľnejších, ktorí sú tradične viacej postihnutí zmenou klímy, je nevyhnutná adaptácia opierajúca sa o rovnosť.

V rámci spravodlivej transformácie zohrávajú kľúčovú úlohu organizácie občianskej spoločnosti. Predovšetkým je potrebné zaistiť zapojenie sociálnych partnerov s cieľom úspešne prispôsobiť svet práce a zachovať dôstojné pracovné podmienky prostredníctvom sociálneho dialógu a kolektívneho vyjednávania.

1.3. Vykonávanie stratégie a Európskej zelenej dohody by malo vychádzať zo systematického prístupu a malo by byť zamerané na súbežné dosahovanie viacerých cieľov a podporu nástrojov politiky a technologických riešení, ktoré možno použiť v rôznych odvetviach hospodárstva.

1.4. Výbor požaduje najmä „rovnaký dôraz“ na financovanie zmiernenia dôsledkov zmeny klímy a adaptácie na ňu. Pre všetky politiky v oblasti klímy na všetkých úrovniach je mimoriadne dôležité kombinovať stratégie na zmiernenie a adaptáciu.

1.5. EHSV považuje za potrebné zaviesť osobitné usmernenia na adaptáciu, ciele a nástroje na monitorovanie, referenčné hodnoty a ukazovatele, ktoré pomôžu zaistiť transparentnosť pri pridelovaní finančných prostriedkov, predvídať a zvládať dôsledky zmeny klímy a posúdiť pokrok v oblasti adaptácie na zmenu klímy a zároveň budovať miestne, národné a regionálne kapacity na využívanie všetkých týchto nástrojov.

1.6. EHSV považuje riešenia blízke prírode, biohospodárstvo a prechod na obehové hospodárstvo za základné prístupy k adaptácii na zmenu klímy a zároveň za príležitosť dosiahnuť obnovu EÚ environmentálne a sociálne udržateľným spôsobom.

1.7. Výbor vyzýva Komisiu, aby sa pri ďalšom zostavovaní politických opatrení zameraných na adaptáciu usilovala o lepšie zostavenie politík v oblasti adaptácie na zmenu klímy s klimatickou spravodlivosťou. Výbor uznáva, že zmena klímy môže mať rôzne sociálne a hospodárske vplyvy, vplyvy v oblasti verejného zdravia a iné nepriaznivé vplyvy na komunity, a zasadzuje sa za riešenie existujúcich nerovností prostredníctvom dlhodobých stratégií zmierňovania a adaptácie, aby sa na nikoho nezabudlo.

1.8. Na podporu podnikov pri ich vlastnej adaptácii a snahách o poskytnutie adaptačných riešení pre spoločnosť je potrebné, aby EÚ ďalej zaisťovala a zlepšovala podmienky na inováciu, investície a obchod, ktoré posilnia udržateľný rozvoj. Adaptácia na zmenu klímy a náklady na ňu by teda mali byť neoddeliteľnou súčasťou priemyselnej politiky EÚ.

1.9. EHSV sa domnieva, že poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybárstvo patria medzi odvetvia, ktoré sú najviac priamo ovplyvnené, pričom zároveň môžu prispieť k adaptačným riešeniam, sekvenciacii uhlíka a potravinovej bezpečnosti. Podpora týchto odvetví si vyžaduje intenzívny výskum a inovácie, ale aj odmeňovanie za preukázateľné záchyty CO₂.

1.10. Priemerné ročné hospodárske straty spôsobené katastrofami súvisiacimi s klímou sa pohybujú v stovkách miliárd dolárov ročne. Aj v správe OSN o ľudských nákladoch v súvislosti s katastrofami (*Human Costs of Disasters*) sa načrtáva poľutovaniahodný obraz: v období rokov 2000 – 2019 sa stalo 7 348 závažných katastrof, ktoré si vyžiadali 1,23 milióna obetí na ľudských životoch a mali dôsledky na 4,2 miliardy ľudí (v mnohých prípadoch opakovane), čo viedlo k hospodárskym stratám vo výške približne 2,97 bilióna USD na celom svete. Na financovanie adaptácie je k dispozícii niekoľko zdrojov financovania z prostriedkov EÚ: rozpočet Európskej zelenej dohody, viacročný finančný rámec a nástroj NextGenerationEU. EHSV požaduje lepšie objasnenie jednotlivých možností, ako aj ľahko použiteľné postupy na zabezpečenie včasného prístupu k finančným prostriedkom na praktickej úrovni. Okrem toho by zrušenie dotácií na fosílnu palivá a ekologická fiškálna reforma uvoľnili značné zdroje z verejných rozpočtov, riešili systémové nezrovnalosti a vytvorili nové príjmy na financovanie adaptácie na zmenu klímy. EHSV kritizuje skutočnosť, že ešte nebol predložený harmonogram rušenia týchto dotácií škodlivých pre životné prostredie.

1.11. EHSV takisto požaduje opatrenia, vplyvom ktorých bude investovanie do odvetvia fosílnych palív najmenej výhodnou stratégiou pre finančné inštitúcie a ktorými sa vytvoria stimuly na to, aby súkromné finančné toky smerovali k činnostiam podporujúcim zmiernenie zmeny klímy a adaptáciu na ňu. Je to dôležité pre investície vnútri aj mimo EÚ. S cieľom získať pre EÚ vedúce postavenie pri stanovovaní noriem na globálnej úrovni v oblasti udržateľného financovania by Komisia mala zachovať vysoké nároky a riadiť sa vedecky podloženými a technologicky neutrálnymi zásadami vrátane taxonómie EÚ.

1.12. V stratégii sa uznáva potreba dodatočných medzinárodných finančných prostriedkov na adaptáciu na zmenu klímy, a to aj z verejných zdrojov. EHSV však vyzýva Komisiu, aby objasnila, ako chce konkrétne odstrániť prekážky v prístupe k financovaniu pre najzraniteľnejšie krajiny, komunity a odvetvia na celom svete a ako zahrnie návrhy na začlenenie rodového hľadiska a riešenie nerovností na regionálnej a miestnej úrovni.

1.13. EÚ musí venovať osobitnú pozornosť medzinárodnej spolupráci v jej rôznych formách vrátane investičných, obchodných a inovačných partnerstiev s cieľom posilniť adaptačné opatrenia na celosvetovej úrovni a najmä v rozvojových krajinách.

1.14. Celkovo výbor považuje stratégiu za základ pre právne záväznú iniciatívu, ktorou sa členským štátom uloží povinnosť vypracovať národné plány a stratégie na adaptáciu na zmenu klímy. Európsky právny predpis v oblasti klímy bude mať zásadný význam pri vykonávaní záväzných politík súvisiacich s klímou.

1.15. Miestne a regionálne samosprávy ako vykonávacie orgány väčšiny iniciatív týkajúcich sa adaptácie by mali byť podporované dostatočnými zdrojmi na rozvoj kapacít v tejto oblasti, a to aj pri navrhovaní adaptačnej politiky.

2. Zhrnutie návrhu Komisie

2.1. Európska komisia prijala novú stratégiu EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy 24. februára 2021 ⁽¹⁾. V novej stratégii sa stanovuje, ako sa Európska únia môže prispôsobiť dôsledkom zmeny klímy a ako sa môže stať do roku 2050 odolnou proti tejto zmene.

2.2. Európsky hospodársky a sociálny výbor víta prijatie stratégie EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy s jej štyrmi cieľmi – zabezpečiť, aby bola adaptácia Európy inteligentnejšia, rýchlejšia a systémovejšia, ako aj zintenzívniť medzinárodné opatrenia v oblasti adaptácie na zmenu klímy – ako kľúčový krok v rámci dôležitého procesu prijímania rozhodnutí.

2.3. Zabezpečenie inteligentnejšej adaptácie podľa stratégie znamená zlepšiť poznatky a dostupnosť údajov a zároveň zvládť súvisiacu neistotu spôsobenú zmenou klímy; získavať väčšie množstvo lepších údajov o rizikách a stratách súvisiacich s klímou a vytvoriť z Climate-ADAPT smerodajnú európsku platformu pre adaptáciu. Zabezpečenie systémovej adaptácie znamená podporu rozvoja politiky na všetkých úrovniach riadenia, spoločnosti a hospodárstva a vo všetkých sektoroch zlepšením adaptačných stratégií a plánov; začlenenie klimatickej odolnosti do makrofiskálnej politiky a podporu riešení adaptácie blízkeho prírode. Urýchlenie adaptácie vo všetkých oblastiach znamená urýchlenie rozvoja a zavádzania adaptačných riešení; znižovanie rizika súvisiaceho s klímou; odstránenie rozdielov v ochrane klímy a zabezpečenie dostupnosti a udržateľnosti zdrojov sladkej vody.

2.4. Priemerné ročné hospodárske straty spôsobené katastrofami súvisiacimi s klímou sa pohybujú v stovkách miliárd dolárov ročne. Zo správ vyplýva ⁽²⁾, že ak by súčasné trajektórie emisií pretrvávali, dôjde podľa očakávaní v niektorých častiach južnej Európy k extrémnym výkyvom teplôt raz za dva roky, pričom výnosy kukurice zavlažovanej výlučne dažďom sa znížia o 50 %. Tieto rôznorodé vplyvy by mohli v EÚ prispieť skôr k vytváraniu ďalších rozdielov než k zblížovaniu. Pandémia COVID-19 preukázala, že v rámci tvorby politiky je mimoriadne dôležité pochopiť a zahrnúť prepojenie medzi programami v oblasti životného prostredia a verejného zdravia, pričom treba mať na zreteli, že boj proti ohrozeniu biodiverzity môže pomôcť znížiť riziko budúcich zoonotických ochorení a pandémii. Rovnako treba uznať, že opatrenia na obnovu po pandémii a opatrenia na adaptáciu na zmenu klímy majú rovnaký cieľ v podobe zaistenia odolnosti do budúcnosti ⁽³⁾.

2.5. Zámerom stanoviska EHSV k tejto stratégii je poskytnúť pohľad občianskej spoločnosti na ciele stratégie a jej základné opatrenia.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. EHSV zdôrazňuje, že spoločné vykonávanie cieľov udržateľného rozvoja, Európskej zelenej dohody, právneho predpisu v oblasti klímy, klimatického paktu a rozvoj a vykonávanie plánov obnovy a odolnosti je potrebné podporiť stratégiami na zmiernenie zmeny klímy aj na adaptáciu na ňu. EHSV rozhodne podporuje novú stratégiu EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy, ktorú Európska komisia prijala 24. februára 2021.

3.2. EHSV zdôrazňuje, že napriek intenzívnym opatreniam na boj proti zmene klímy existuje naliehavá a dlhodobá potreba adaptácie. V dôsledku častejších a intenzívnejších extrémnych vplyvov počasia súvisiacich s klímou budú naďalej hroziť hospodárske škody a straty na ľudských životoch. Rovnako závažné je riziko, že vplyvy zmeny klímy a úsilie o adaptáciu na zmenu klímy môžu prehĺbiť existujúce nerovnosti. Adaptácia bude mať zásadný význam pre ochranu ľudských práv európskych občanov, pokiaľ ide o bezpečnosť, dôstojnú prácu a odolné živobytie.

3.3. EHSV súhlasí s obavami Komisie, pokiaľ ide o zdravotné riziká vyplývajúce zo zmeny klímy a s tým súvisiacu potrebu lepšie ich pochopiť prostredníctvom Európskej platformy pre adaptáciu na zmenu klímy Climate-ADAPT. Ako však zdôraznila Svetová zdravotnícka organizácia ⁽⁴⁾ a Európska environmentálna agentúra ⁽⁵⁾, existujú dôkazy o nerovnom vplyve znečistenia a zhoršovania kvality životného prostredia na sociálne znevýhodnené komunity a zraniteľné skupiny. Vzhľadom na sociálny rozmer zmeny klímy by sa preto mala do politík Únie začleniť koncepcia environmentálnej nerovnosti.

⁽¹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=COM:2021:82:FIN>.

⁽²⁾ <https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-impacts-and-vulnerability-2016>

⁽³⁾ <https://covid19commission.org/enhancing-global-cooperation>

⁽⁴⁾ WHO Europe, 2019, *Environmental health inequalities resource package*, Regionálny úrad WHO pre Európu, Kodaň.

⁽⁵⁾ Správa EEA č. 21/2019.

3.4. Výbor poznamenáva, že ak sa prijímajú správne opatrenia, adaptácia bude mať všeobecne prospešný vplyv, pokiaľ ide o predchádzanie stratám v dôsledku zmeny klímy, vytváranie hospodárskych úžitkov, zvýšenie sociálnej spravodlivosti a zlepšenie environmentálnej bezpečnosti.

3.5. Vykonávanie novej stratégie EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy, ako aj Európskej zelenej dohody by malo byť súčasťou systematického prístupu a malo by byť zamerané na súbežné dosahovanie viacerých cieľov a podporu nástrojov politiky a technologických riešení, ktoré možno použiť v rôznych odvetviach hospodárstva. Preto je potrebná metóda komplexnej systémovej analýzy spolu s príslušnými nástrojmi na jej implementáciu, aby sa zabezpečilo súbežné sledovanie viacerých cieľov.

3.6. EHSV považuje za potrebné zaviesť osobitné usmernenia na adaptáciu, ciele a nástroje na monitorovanie, referenčné hodnoty a ukazovatele, ktoré by pomohli predvídať a zvládať dôsledky zmeny klímy a posudzovať pokrok v oblasti adaptácie na zmenu klímy.

3.7. Výbor poznamenáva, že riešenia blízke prírode, biohospodárstvo a prechod na obehové hospodárstvo sú základné prístupy k adaptácii na zmenu klímy, pričom sa odvoláva na svoje predchádzajúce stanoviská o biodiverzite⁽⁶⁾ a obehovom hospodárstve⁽⁷⁾. Udržateľné postupy obhospodarovania lesov, pôdy a hospodárenia s vodami sú prospešné z hľadiska adaptácie a zmiernenia a zároveň tvoria základ klimaticky neutrálnej a udržateľnej výroby potravín a biomasy, ktorá je odolná voči zmene klímy.

3.8. EHSV požaduje „rovnaký dôraz“ na financovanie zmiernenia a adaptácie. Je nevyhnutné, aby sa vo všetkých politikách v oblasti klímy na všetkých úrovniach kombinovali stratégie zmiernenia a adaptácie. EHSV žiada ďalšie kroky na zabezpečenie dodržiavania tejto zásady vzhľadom na skutočnosť, že opatrenia na zmiernenie zmeny klímy chránia budúce generácie pred prehlbovaním klimatickej krízy, zatiaľ čo opatrenia na adaptáciu chránia súčasné a budúce generácie pred extrémnymi prejavmi počasia spôsobenými už existujúcou zmenou klímy. Metodika EÚ zameraná na sledovanie zmeny klímy v rámci rozpočtu EÚ by sa mala upraviť tak, aby sa explicitne rozlišovalo medzi výdavkami na adaptáciu na zmenu klímy a na zmiernenie tejto zmeny.

3.9. Napríklad členské štáty EÚ by mali informovať orgány zodpovedné za preskúmanie národných energetických a klimatických plánov, že na stratégie na adaptáciu a na stratégie na zmiernenie by sa mal kladť rovnaký dôraz vzhľadom na zvýšené ambície EÚ v oblasti klímy a vplyv pandémie COVID-19. Je potrebné tiež zapojiť a podporovať mestá a obce, a to napríklad prostredníctvom Dohovoru primátorov a starostov, aby sa im umožnilo začleniť adaptáciu do svojich plánov na zmiernenie zmeny klímy a vytvárať synergie.

3.10. EHSV je presvedčený, že na spoločné navrhovanie a spoločný rozvoj príslušných spôsobov adaptácie je potrebný prístup predpokladajúci zapojenie zainteresovaných strán. Tieto plány by sa mali spoluvytvárať integrovane s príslušnými spôsobmi zmiernenia, keďže zmiernenie a adaptácia sú vzájomne prepojené a ovplyvňujú sa. Všetky príslušné zainteresované strany vrátane mladých ľudí by mali byť zapojené do budovania kapacít a verejnej osvetovej činnosti na podporu adaptačných činností. Pre mladých ľudí, a najmä deti, bude mať kľúčový význam lepšie zosúladenie vzdelávacieho systému s potrebami zamestnanosti v rámci prebiehajúcej „štvrtej priemyselnej revolúcie“.

3.11. Zohľadnenie hospodárskych a environmentálnych aspektov a zmiernenie možných negatívnych sociálnych vplyvov politik v oblasti adaptácie je dôležité na zabezpečenie širokej podpory na vykonávanie stratégie. EHSV požaduje zváženie osobitných dodatočných opatrení pre príslušné zraniteľné skupiny zainteresovaných strán s osobitným zameraním na pohlavie, vek a menšinové skupiny.

3.12. EHSV poznamenáva, že inovácie a vykonávanie v oblasti adaptácie si vyžadujú trpezlivé, dlhodobé a strategické financovanie, pričom štát má pri zabezpečení tejto trpezlivosti významnú manažérsku úlohu. Náklady spojené s politikami EÚ v oblasti dekarbonizácie sa budú musieť minimalizovať a rozdeliť medzi rôzne sektory, aby sa zaistilo, že skupiny obyvateľstva s nízkymi príjmami a zraniteľné komunity nebudú znášať nespravodlivý podiel finančného zaťaženia. Zo správy Siete pre riešenia udržateľného rozvoja (SDSN) v OSN týkajúcej sa Európy vyplýva⁽⁸⁾, že by sa mali zaviesť vhodné protiopatrenia, aby sa zabránilo zvýšeniu nerovnosti a zabezpečila sa širšia podpora prechodu na udržateľnosť.

⁽⁶⁾ Ú. v. EÚ C 440, 6.12.2018, s. 45; Ú. v. EÚ C 240, 16.7.2019, s. 37; Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020, s. 58; Ú. v. EÚ C 110, 22.3.2019, s. 9.

⁽⁷⁾ Ú. v. EÚ C 264, 20.7.2016, s. 98; Ú. v. EÚ C 230, 14.7.2015, s. 99; Ú. v. EÚ C 14, 15.1.2020, s. 29; Ú. v. EÚ C 367, 10.10.2018, s. 97; Ú. v. EÚ C 345, 13.10.2017, s. 102.

⁽⁸⁾ <https://www.unsdsn.org/the-future-europe-wants-a-green-and-digital-job-based-and-inclusive-recovery-from-covid-19-pandemic>

3.13. Na financovanie adaptácie je k dispozícii viacero fondov EÚ. EHSV požaduje lepšie objasnenie jednotlivých možností, ako aj ľahko použiteľné postupy na zabezpečenie včasného prístupu subjektov k finančným prostriedkom na praktickej úrovni.

3.14. Rozvoj a používanie finančných nástrojov pre politiky v oblasti adaptácie (subvencie, swapy na kreditné zlyhanie, dlhopisy na adaptáciu, znižovanie emisií z odlesňovania a degradácie/REDD atď.) by sa mali ďalej posilňovať. S cieľom zvýšiť celkové ambície stratégie sa musí prediskutovať a podporiť použitie nových možných nástrojov, ako sú konverzia dlhu na opatrenia v oblasti klímy na zabezpečenie finančných tokov pre krajiny, v ktorých sú potrebné okamžité opatrenia.

3.15. EHSV takisto zdôrazňuje, že je dôležité, aby sa do modelov a nástrojov používaných na navrhovanie makrofiškálnych politík začlenili riziká a nadmerná neistota (keď nie je známa pravdepodobnosť výskytu javov) v súvislosti s klimatickými prírodnými katastrofami.

3.16. Na stratégiu by mala nadväzovať koncepcia načrtávajúca plán jej vykonávania na európskej, vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni vrátane možností, ako pomôcť rôznym odvetviam hospodárstva a spoločnosti pochopiť a riešiť klimatické riziká, pričom osobitnú pozornosť treba venovať najzraniteľnejším odvetviam a komunitám.

3.17. Vo fázach prebiehajúcej pandémie, ako aj po jej skončení má zásadný význam koordinácia adaptačných opatrení s programami obnovy po pandémii COVID-19.

4. Konkrétne pripomienky

Opatrenia na úrovni EÚ

4.1. EHSV vyzýva Komisiu, aby sa usilovala o lepšie zosúladenie politík v oblasti adaptácie na zmenu klímy s klimatickou spravodlivosťou. Pri riešení problémov súvisiacich so zmenou klímy by sa na nikoho nemalo zabudnúť, pričom v prvom rade by sa mala venovať pozornosť potrebám najzraniteľnejších osôb, ktoré sú často najmenej pripravené a v mnohých prípadoch najmenej zodpovedné za súčasný stav klímy.

4.2. Zmena klímy bude mať na jednotlivé zemepisné regióny v Európe odlišný vplyv. Preto je potrebné, aby sa v rámci politických reakcií a úsilia o adaptáciu na zmenu klímy zohľadnili tieto rozdiely a osobitné črty rôznych regiónov.

4.3. Je mimoriadne dôležité, aby sa vypracovali miestne indexy zraniteľnosti, ktorými sa budú riadiť adaptačné stratégie a ktoré by sa mali zohľadňovať tri rozmery: geografická alebo regionálna zraniteľnosť, odvetvová alebo hospodárska zraniteľnosť a sociálna zraniteľnosť.

4.4. Projekty týkajúce sa adaptácie sa podľa terajšej štruktúry často zameriavajú skôr na vplyvy zmeny klímy ako na základné príčiny zraniteľnosti. EHSV preto požaduje dôkladné začlenenie a uplatňovanie hľadiska plánovania adaptácie na zmenu klímy do všetkých príslušných politík, stratégií a opatrení EÚ.

4.5. Predovšetkým je dôležité investovať do posilnenia ľudského kapitálu, t. j. uľahčenia vytvárania technologických a sociálnych inovácií a poskytovania poznatkov a nástrojov pre európskych občanov, aby sa adekvátne pripravili na budúce klimatické výzvy. Osobitná pozornosť by sa mala venovať vzdelávaniu a zručnostiam nedostatočne zastúpených a marginalizovaných ľudí.

4.6. Takisto je dôležité poskytnúť podnikom nástroje a podporu na posudzovanie a zvládanie dôsledkov zmeny klímy. Klimatické vplyvy zasahujú všetky priemyselné odvetvia, či už priamo, alebo nepriamo. Adaptácia na zmenu klímy a náklady na ňu by teda mali byť neoddeliteľnou súčasťou priemyselnej politiky EÚ a mali by sa zohľadniť aj v rámci štátnej pomoci.

4.7. Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybárstvo patria medzi odvetvia, ktoré sú najviac priamo ovplyvnené, pričom zároveň môžu prispieť k adaptačným riešeniam, sekvenciácii uhlíka a potravinovej bezpečnosti. Podpora týchto odvetví si vyžaduje intenzívny výskum a inovácie, ale aj odmeňovanie za preukázateľné záchyty CO₂. EHSV okrem toho uznáva naliehavú potrebu riešiť zmeny v oceánoch spôsobené zmenou klímy prostredníctvom pružných, prispôsobivých a rýchlych rozhodnutí týkajúcich sa riadení rybárstva s cieľom zabezpečiť dlhodobú udržateľnosť výroby nízkouhlíkových živočíšnych bielkovín v Európe.

4.8. Digitalizácia poskytuje mnoho možností na adaptáciu na zmenu klímy, napr. pri monitorovaní, modelovaní, výrobe a komunikácii, a mala by sa využívať v plnej miere. Takisto sú potrebné primerané opatrenia na zabezpečenie odolnosti kritickej infraštruktúry celej EÚ, ako sú energetické, dopravné a digitálne siete a systémy, voči zmene klímy.

4.9. Riešenia blízke prírode pomôžu EÚ adaptovať sa na nové klimatické podmienky a minimalizovať potenciálne ničivé vplyvy zmeny klímy. Pre EÚ predstavujú príležitosť dosiahnuť obnovu environmentálne a sociálne udržateľným spôsobom. EHSV vyzýva na opatrnosť s cieľom zabezpečiť, aby boli miestne komunity skutočne zapojené do ich zavádzania a navrhovania.

4.10. Odklon od investícií do fosílnych palív a investovanie do opatrení na adaptáciu na zmenu klímy by mali prebiehať súbežne. Výbor preto považuje taxonómiu EÚ pre udržateľné financovanie za dôležitý nástroj, ktorý EÚ umožní stať sa ambicioznejšou, pokiaľ ide o adaptáciu na zmenu klímy. Úpravou environmentálneho zdaňovania a presunom daní z práce na využívanie prírodných zdrojov by sa okrem toho mohli riešiť systémové nezrovnalosti a zároveň by sa mohli vytvoriť nové príjmy na financovanie adaptácie, ako aj urýchliť odklon od činností škodlivých pre životné prostredie.

4.11. EHSV berie na vedomie prvý súbor technických kritérií na určenie činností, ktoré významne prispievajú k zmierneniu zmeny klímy a adaptácii na ňu⁽⁹⁾. Požaduje vedecky podložené a technologicky neutrálne kritériá taxonómie, vplyvom ktorých bude investovanie do odvetvia fosílnych palív najmenej výhodnou stratégiou pre finančné inštitúcie a vytvoria sa stimuly na to, aby súkromné finančné toky smerovali k činnostiam podporujúcim zmiernenie zmeny klímy a adaptáciu na ňu.

4.12. Celkovo výbor považuje stratégiu za základ pre právne záväznú iniciatívu, ktorou sa členským štátom uloží povinnosť vypracovať národné plány a stratégie na adaptáciu na zmenu klímy.

Opatrenia na vnútroštátnej a nižšej ako celoštátnej úrovni

4.13. V prvom rade treba prekonať nečinnosť na vnútroštátnej úrovni pomocou silného politického vedenia a zodpovednosti, ako aj aktívneho zapojenia občianskej spoločnosti. Na to je potrebné stimulovať členské štáty, aby pri stanovovaní svojich dlhodobých cieľov politiky – do roku 2050 a neskôr – prisúdili vysokú prioritu Európskej zelenej dohode vo všeobecnosti a konkrétne otázkam adaptácie na zmenu klímy. Okrem toho sú potrebné konkrétne ciele v oblasti výdavkov na adaptáciu a transparentnosť, aby nedošlo k marginalizácii adaptácie. Metodiky členských štátov zamerané na sledovanie zmeny klímy by sa mali upraviť tak, aby sa explicitne rozlišovalo medzi výdavkami na adaptáciu na zmenu klímy a na zmiernenie tejto zmeny.

4.14. Výbor sa domnieva, že pre každého člena spoločnosti je veľmi dôležité, aby videl a cítil, ako mu adaptačné opatrenia pomáhajú zlepšiť jeho konkrétne životné podmienky a čeliť budúcim rizikám. Preto je potrebné, aby národné adaptačné stratégie zahŕňali aj stabilný systém sociálneho zabezpečenia na zvládnutie blížiacej sa transformácie.

4.15. Na posilnenie riadnej adaptácie na vnútroštátnej úrovni je potrebné venovať veľkú pozornosť vykonávaniu moderných politík v oblastiach inovácie a podnikania orientovaných na zelenšie a odolnejšie výrobné systémy a aktívnych politík trhu práce zameraných na vytváranie pracovných miest, nové zručnosti, rekvalifikáciu a odbornú prípravu pre pracovníkov. V rámci tohto prístupu by mali byť pracovníci aktívne zapojení do spoločného navrhovania programov budovania kapacít.

4.16. Na zabezpečenie vodných, energetických, dopravných a digitálnych systémov odolných proti zmene klímy sú potrebné nové investície do verejných služieb a infraštruktúry. Riadne územné plánovanie je takisto veľmi dôležité, keďže je predpokladom zníženia zraniteľnosti budov voči extrémnym prejavom počasia.

4.17. Je potrebné zvážiť kapitálové aspekty environmentálneho zdaňovania a iných ekonomických mechanizmov riadenia životného prostredia, ktoré by podporovali stimuly na zmiernenie zmeny klímy, poskytovali príjmy na podporu úsilia o adaptáciu a zmiernili regresívne účinky týchto politík na neúmerne zasiahnuté skupiny zainteresovaných strán. Rovnako aj opakované prisľúbeným ukončením subvencií na fosílna palivá sa uvoľnia značné zdroje z verejných rozpočtov,

⁽⁹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=COM:2021:188:FIN>

ktoré by sa mohli použiť v oblasti adaptácie na zmenu klímy. EHSV kritizuje skutočnosť, že ešte nebol predložený harmonogram tohto rušenia škodlivých subvencií, hoci sa o ňom diskutuje už viac ako 30 rokov.

Medzinárodná spolupráca a posilnená globálna úloha EÚ

4.18. EHSV schvaľuje potrebu „zintenzívnenia medzinárodných opatrení na zvýšenie odolnosti proti zmene klímy“, ako požaduje Komisia, a súhlasí s jej konštatovaním, že „naše ambície v oblasti adaptácie na zmenu klímy musia zodpovedať nášmu globálnemu vedúcemu postaveniu v oblasti zmiernenia zmeny klímy“.

4.19. EHSV zdôrazňuje, že najmenej rozvinuté krajiny a malé ostrovné rozvojové štáty mimo EÚ sú nielen zraniteľnejšie voči hospodárskym otrasom, nerovnostiam a zdravotnej kríze COVID-19, ale zároveň sú najviac postihnuté dôsledkami zmeny klímy.

4.20. EHSV sa osobitne zasadzuje za spoluprácu s najohrozenejšími africkými krajinami v súlade so stratégiou partnerstva Afriky a EÚ. Ďalej by sa mali podporovať programy, ako je Dohovor primátorov a starostov pre subsaharskú Afriku, ktoré umožňujú miestnym a vnútroštátnym aktérom spolupracovať na plánoch na zmiernenie zmeny klímy a adaptáciu na ňu. Ako Komisia pripomína, podľa Svetovej banky môže zmena klímy spôsobiť do roku 2050 len v subsaharskej Afrike migráciu až 70 miliónov ľudí, čo bude mať závažné sociálne, ekonomické a environmentálne dôsledky. Ďalšou platformou pre spoločné opatrenia by bol formát Východného partnerstva.

4.21. V stratégii sa uznáva potreba dodatočných medzinárodných finančných prostriedkov na adaptáciu na zmenu klímy, a to aj z verejných zdrojov, pričom cieľom bude zvýšiť financovanie zamerané na adaptáciu prostredníctvom nástrojov EÚ na vonkajšiu činnosť. EHSV však vyzýva Komisiu, aby objasnila, ako chce konkrétne odstrániť prekážky v prístupe k financovaniu pre najzraniteľnejšie krajiny, komunity a odvetvia na celom svete a ako zahrnie návrhy na začlenenie rodového hľadiska a riešenie nerovností. V tejto súvislosti by malo byť podstatné financovanie adaptácie založené na grantoch.

4.22. Je dôležité sprístupniť potrebné zdroje na výskum a na zavedenie výsledkov výskumu do praxe. V tomto ohľade treba venovať osobitnú pozornosť krajinám „globálneho Juhu“, ktoré realizujú mnoho sľubných projektov na boj proti účinkom zmeny klímy. Je dôležité zabezpečiť potrebnú finančnú a logistickú podporu pre tieto projekty.

4.23. Aby bolo možné využiť súkromné financovanie v prospech klímy, je potrebné klásť osobitný dôraz na odrádzanie súkromných finančných inštitúcií od financovania škodlivých činností mimo hraníc EÚ a presmerovanie týchto finančných zdrojov na adaptačné činnosti. EÚ sa musí aktívne zapájať do medzinárodnej spolupráce so zámerom rozvíjať spoločnú taxonómiu a posilniť svoju úlohu čoraz významnejšieho normotvorcu, pokiaľ ide o ambície v oblasti udržateľného financovania.

4.24. EHSV sa domnieva, že na podporu zvyšovania odolnosti v reakcii na globálne krízy by EÚ mala počas rokovaní zaujať rozhodné postoje k financovaniu adaptácie. EÚ by sa mala zasadzovať za to, aby sa financie určené na opatrenia na zmiernenie a na opatrenia na adaptáciu rozdelili rovnakým dielom. Pritom treba pamäť aj na tohtoročnú konferenciu COP26.

4.25. V akčnom pláne na adaptáciu v rámci nového plánu klimatickej banky EIB sa musí osobitne zohľadniť podpora investovania do adaptácie v rozvojových krajinách bez toho, aby došlo k zhoršeniu dlhovej zraniteľnosti.

4.26. Adaptácia na zmenu klímy je takisto záležitosťou priamych obchodných a zahraničných investícií. Zmena klímy má vplyv napríklad na celosvetové dodávateľské reťazce, prístup k zahraničným surovinám a logistiku. Napriek rizikám ponúka zmena krízy príležitosti pre podniky EÚ na poskytnutie adaptačných riešení na celosvetových trhoch. V rámci obchodnej politiky EÚ treba umožniť a uľahčiť riadenie rizík a využitie príležitostí. Obchod by mal byť takisto súčasťou partnerstiev s rozvojovými krajinami na posilnenie ich možností adaptácie.

4.27. Výbor konštatuje, že súčasná globálna politická dynamika je bezprecedentná. Vedúce postavenie Európy je nesporné: Európska zelená dohoda bola prvým politickým záväzkom so správnou mierou ambícií a riadenia. Summit o zmene klímy⁽¹⁰⁾, ktorý v apríli 2021 usporiadal prezident Joe Biden, bol pozoruhodným úspechom a predstavuje zlomový bod. Najväčšie ekonomiky na svete – Spojené štáty, Čína, Európska únia, Japonsko, Spojené kráľovstvo, India, Kanada, Kórea, Brazília – sa konečne začínajú zhodovať v otázke cieľa rozsiahlej dekarbonizácie. EHSV uznáva, že EÚ musí stavať na tejto dynamike a zintenzívniť celosvetové úsilie o dosiahnutie cieľov v oblasti zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na ňu v súlade s Parížskou dohodou.

Úloha subjektov občianskej spoločnosti

4.28. Úspešne vykonávať adaptačné opatrenia nie je možné bez aktívnej podpory subjektov občianskej spoločnosti.

4.29. Spôsoby adaptácie by sa mali preto rozvíjať spoločne so všetkými príslušnými zainteresovanými stranami vrátane subjektov s rozhodovacou právomocou, zamestnávateľov a pracovníkov, MVO, finančného sektora, vedcov a vývojárov technológií. Občianska spoločnosť na vnútroštátnej, regionálnej a najmä – vzhľadom na miestnu povahu politík v oblasti adaptácie – miestnej úrovni by mala byť zapojená vo všetkých fázach plánovania a vykonávania.

4.30. V stratégii by sa malo takisto podporovať a monitorovať zapojenie sociálnych partnerov v rôznych odvetviach na európskej úrovni a vo všetkých členských krajinách a mal by sa zaistiť silný dvojstranný a trojstranný sociálny dialóg, ako aj – v prípade potreby – podporiť kolektívne vyjednávanie.

4.31. Mali by sa vytvoriť, zaviesť a používať nástroje na zapojenie zainteresovaných strán vrátane nástrojov podporených občianskou vedou.

4.32. EHSV poznamenáva, že je potrebné vyčleniť významné finančné zdroje určené na sprevádzkovanie týchto nástrojov, čo si vyžaduje vedeckú koncepciu nástrojov a investovanie do budovania kapacít.

4.33. Organizácie občianskej spoločnosti takisto zohrávajú dôležitú úlohu pri zvyšovaní informovanosti, okrem iného pokiaľ ide o témy súvisiace so spotrebiteľskými návykmi, s využívaním energie a dopravy a ochranou prírody. Zohrávajú dôležitú úlohu pri mobilizácii spoločnosti, sprostredkujú ľudom správy o ochrane klímy a poskytujú verejné informácie s cieľom pomôcť pri rozhodovaní o tom, čo možno vykonať v rámci boja proti zmene klímy a adaptácie na ňu.

4.34. Okrem toho adaptačné opatrenia vykonávajú v praxi subjekty občianskej spoločnosti. Mnoho adaptačných opatrení už napríklad zaviedli podniky, ktoré potrebujú predvídať zmeny napríklad v rámci dopytu po výrobkoch, investičných a výrobných podmienok a oprávnenosti na poistenie. Podniky takisto vytvárajú a poskytujú spoločnosti adaptačné riešenia. K tomu treba prispieť umožnením a podporou podmienok na inováciu, investovanie a obchod.

4.35. Zamestnávateľia a pracovníci majú najlepšie predpoklady na to, aby identifikovali výzvy a riziká, ktorým čelia ich pracoviská v dôsledku zmeny klímy, ako je vystavenie vysokým teplotám, prírodné ultrafialové žiarenie a iné zdravotné a bezpečnostné riziká, vyplývajúce zo zmeny klímy. Mali by byť zapojení do navrhovania a vykonávania adaptačných politík na všetkých úrovniach s osobitným dôrazom na pracovné podmienky.

4.36. Spotreba surovín, produktov a služieb má priamy vplyv na rozsah ťažby prírodných zdrojov a úrovne emisií, čo má závažné dôsledky na ďalšie hranice možností našej planéty. Správanie spotrebiteľov môže priamo aj nepriamo ovplyvniť emisie a využívanie zdrojov, a tým aj rozsah zmeny klímy.

4.37. EHSV však poznamenáva, že aktívne zapojenie spotrebiteľov, ani iných jednotlivých partnerov nie je zázračným riešením. Zmiernenie zmeny klímy a adaptácia na ňu si vyžadujú povedomie a záväzok zo strany všetkých subjektov spoločnosti s podporou vlád a ďalších tvorcov politík. Rozhodujúcimi hnacími silami udržateľného rozvoja a najmä úspešnej realizácie opatrení na zmiernenie zmeny klímy a adaptáciu na ňu budú v prvom rade odvážne politické kroky a rýchla zelená transformácia.

V Bruseli 7. júla 2021

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG

⁽¹⁰⁾ Prezident Spojených štátov amerických Joe Biden a vyslanec pre oblasť klímy John Kerry zhromaždili svetových lídrov krajín, na ktoré pripadá 82 % celosvetových emisií uhlíka, 73 % svetovej populácie a 86 % svetovej hospodárskej produkcie, aby sa zaviazali k odvážnemu boju proti zmene klímy. Zdroj: <https://ourworldindata.org/co2-emissions>